

"אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם..." (כו', ג')

פרש רש"י שתהיו עמלים בתורה. הקדוש ברוך הוא הבטיח לנו שאם נשמור על התורה והמצוות נזכה לכל הברכות הטובות. וזה דוקא אם נעמול, משום שעיקר התורה תלוי בהתמדה ובעמל, שכן ההשקעה, המאמץ, הדבקות והעמל, מראים על אהבת התורה, ולא רק זאת אלא זוכה שהתורה נהפכת להיות שלו, קניינו האישי. וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום בתהילים: "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וילילה", דהיינו, אם חפצו וחשקו רב בעבודת ה' ובתורתו, אז מסיים הפסוק ובתורתו שלו יהגה יומם ולילה. וכן אמר שלמה המלך החכם מכל אדם: "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא". הכל תלוי בחיפוש, ואם אדם מבקש ומחפש סופו שימצא. ועוד נאמר "תורת משה עבדי שמי שממית עצמו על התורה ודבר בה כמו משה זוכר שהיא תקרא על שמו.

בספרי המוסר המשילו את האדם לחבית ריקה ששטה על פני המים שבתחילה קשה מאוד להחזירה לתוך המים, אולם אם מתאמצים המים חוזרים והחבית צוללת בפנים, ואז קשה להרימה. הנמשל מתאים לנו שבתחילה מאד קשה לשבת וללמוד, אולם אם אדם מחדיר לעצמו את "המים" (אין מים אלא תורה) סוף דבר כבר קשה לצאת מהם, ושום כח שבעולם אינו יכול לנתקו.

רבינו ה"חפץ חיים" היה תמיד מעודד את הבחורים לשבת וללמוד באמת וביגיעה בהזכירו דברי רש"י: "שתהיו עמלים בתורה" וציין שלא כתוב שתהיו עוסקים בתורה אלא עמלים בתורה, ופעם בא אליו איזה בחור וטען שזה לו כבר כמה שנים שהוא יושב ולומד, ועדיין לא נהיה רב או דיין או ראש ישיבה, ומשום כך כונתו לעזוב את הישיבה. ענה לו ה"חפץ חיים" שהקדוש ברוך הוא לא בקש משום אדם להיות דיין או ראש ישיבה, או מורה צדק. אלא, בקש שנעמול בתורה, ואין חשוב להקדוש ברוך הוא כמה גמרנו בלימודינו, אלא כמה למדנו ביום בעמל וביגיעה וממילא אין לשום אדם להתעצב על הספקיו בלימוד וכו' וכבר התבטא פעם אחד הגדולים: "הקדוש ברוך הוא סופר שעות ולא סופר דפיס" עמלה של תורה תלויה ברצף הלמוד. וכאשר אדם זוכה לעמול בתורה ללא הפסקות הוא הולך ומתעלה ומגיע אל המנוחה ואל הנחלה. ואמרו חכמי המוסר שיש ללמוד מוסר מהתרנגולת שצריכה לדגור על הביצה ברציפות. מפני שאם היא תדגור חמש דקות ותפסיק ועוד חמש דקות ותפסיק. בסופו של דבר לא יצא כלום, אלא, היא תסריח ולא תהיה ראויה לשום תשמיש.

וכן אותו דבר לגבי קומקום חשמלי שאדם משתמש בו. אם ידליק ויכבה ושוב ידליק ויכבה לעולם המים לא ירתחו, אולם אם ירתחו ברציפות הרי שיגיעו אל המטרה הנכונה. והנמשל באדם שיושב ועוסק בתורה. אם יושב ולומד ברציפות הרי הוא מגיע לגדולה, אולם אם חלילה הוא לומד בהפסקות לא יגיע לעולם לגדולה.

רבי שמואל אליעזר אידליס – המהרש"א אשר גר בפוזנא לא היה מוכר בשנותיו הראשונות כגדול בתורה, ולא עוד אלא הבריות היו מבזים אותו כיון שגדל את שערות ראשו, ובשל שערותיו הארוכות חשבוהו אנשי עירו לתמהוני.

המהרש"א נתק עצמו מהטרדות היום יום ודאגות הפרנסה לא העסיקוהו כלל אלא כל מעיניו היו נתונים רק בעולמה של תורה, הוא ניתק עצמו מהבלי העולם הזה והעפיל במעלות התורה.

ומדוע אם כן צדיק כה גדול החליט לגדל שערותיו? – סיבה זו ידעה אשתו ושמרה אותה בסוד. כיון ששקידתו של המהרש"א בתורה לא ידעה גבול, הוא רצה להפיג מעיניו את השינה – כאשר היה יושב וכותב את פרושו על כל השי"ס בלילות, היה קושר את שערותיו לחבל שקצהו קשור בתקרה ואם השינה תגבר עליו ותאיים להרדימו, וראשו ישמט חלילה על השולחן, מיד משכו שערותיו והוא יתעורר, בדרך זו לא יוכל להרדם בשעת תלמודו. כל זה עשה בינו ובין עצמו כדי שלא יישן לילה שלם עד שגמר פרושו על כל השי"ס. רק בימים היה ישן כשלוש שעות.

אט אט נתגלתה גאונותו ותלמידים רבים נקבצו אליו ובקשו ללמוד תורה מפיו ואכן הוא העמיד תלמידים רבים אשר הדליק בהם תשוקה מופלאה לאהבת תורה.

(613 סיפורים תרי"ג מיצוות)

אהבת ישראל

מהי "שנאת חנם". המשך

עד היכן השנאה והקנאה יכולים להוריד את האדם לשאול תחתית. אדם מסגל לאחל מנת אכזרי לחברו ולמקורבו, ואולי גם לאחיו ולאחותו, מסבבה שטותית של פגיעה בכבודו או מאיזו סתם תאנה שהוא מתאנה לה ופלוני חוסם את דרכו. יכול הוא להיות שלו ורגוע ממפלת אויבו ומקל הצער הפרוץ בכך לסובבים אותו, רק בשביל שהוא יבא על ספקו האכזרי והתאנני.

רבנו של עולם!

אפלו הקדוש ברוך הוא יש לו פן מאזנים שבה הוא מחשב משקלן של מצות האדם לעמת עונותיו, ולפי זה הוא דן אותו. ואם רבו זכיות - דנו לחיים. פלומר, אדם יכול להכעיס את בוראו פעמים רבות, אולם אם משקל זכיותיו לעמת עונותיו רב הוא - גוזר לו הקדוש ברוך הוא חיים.

ואלו אנה -

בעברה אחת שחטא לך חברך, כבר הנך חורף דינו למיתה ללא פשרות, ואין ברצונך שתעמדם לו שום זכות מזכיותיו, ולא תהא מוכן להיות רגוע ושליו עד שיבא על ענישו שפגע בכבודך או בממונך. (ר' יעקב ישראל לוגאסי)

אמונה

ז. מי שאינו מכין את לבו, אינו יכול לבוא לאמונה. (ספר המידות)

גדולי החכמים היו משמחים את החתן ואת הכלה, ולא חסו על כבודם. כדאיתא בגמרא כתובות (יז.): אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי, שהיה נוטל בד של הדס, ומרקד לפני הכלה ואומר: "כלה נאה וחסודה".

ועל כן תלמיד חכם שרוצה לנגן בכלי שיר בחתונה כדי לשמח את החתן, רשאי לעשות כן ואין בזה פגיעה בכבוד תורתו. רב אחא היה מרכיב את הכלה על כתפיו ומרקד. אמרו לו חכמים: האם גם לנו מותר לנהוג כך אמר להם: אם הכלה דומה לכם כקורה שבבנין [שאינ אתם מהרהרים אחריה] תנהגו כמוני, ואם לאו, אסור לכם. [ועיין מה שכתבו בשו"ת שלמת חיים (סימן תמג), ובשו"ת משנה הלכות (ח"י סימן רמט), ובשו"ת אגרות משה (יו"ד חלק א סימן רכב)].

רב שמואל בר רב יצחק, היה מרקד ולקח שלושה בדי הדס וזרק אחד ותופס אחד. אמר לו רבי זירא: סבא, אתה מבייש אותנו שאתה נוהג קלות ראש בעצמך ומזלזל בכבוד תורתך. כשהגיע שעתו של רב שמואל להפטר מהעולם, ירד מהשמים עמוד של אש והפסיק בינו ובין הקהל שליווהו. וקבלה בידינו, שאין מפסיק עמוד של אש אלא לאדם אחד בדור או לשניים בדור. אמר רבי זירא: הועיל לו לסבא שטותו שהיה מתנהג כשוטה כדי לשמח חתן וכלה. וכתב המהרש"א, שעמוד של אש שהפסיק בינו לבין העם, מרמז שאין הדור ראוי לעמוד במחיצתו.

וכתב היד הקטנה (רטז, ב) שאף שרב שמואל היה צדיק גמור וגדול בדורו, לא זכה לעמוד של אש בשביל תורתו או צדקתו, אלא בגלל החסד שעשה תמיד לשמח חתן וכלה בהתלהבות הנפש ובשמחת הלב, וכוונתו היתה רק לעשות נחת רוח ליוצרו ולהדבק במידותיו. וראה בספר עולם חסד יבנה (עמוד שג).

משהו לנשמה

"לא ינום ולא ישן"

אל ארמונו של מלך ספרד הגיעה קבוצת נכרים. בפי הבאים היתה האשמה חמורה: בביתו של יהודי מיהודי העיר נמצא הרוג מבין בני העיר!

בטרם הספיק המלך להשיב דבר למתלוננים, פצה פיו יועצו של המלך. הלה, שונא יהודים מושבע היה, ומפיו נטפו דברי ארס ושטנה נגד היהודים.

דבריו של היועץ עודדו את המתלוננים והם אמרו: "אם המלך לא יעשה משפט ביהודים – נלך אנחנו בעצמנו אל שכונת היהודים, ושם נהרוג כל יהודי ויהודי שנמצא!" לשמע דבריהם אמר המלך: "ידוע לי כי אין בפיכם אלא עלילת שקר בלבד. השארו כאן – ועד מהרה תיווכחו בדבר, וידעו הכל כי עלילה הם חורשים על יהודי עירנו".

נותרו המתלוננים בהיכלו של המלך, והמלך שלח לקרוא לאותם יהודים, עליהם ספרו המתלוננים כי בביתם נמצא ההרוג. "אמרו לי את האמת", פנה המלך אל היהודים שנכנסו לחדרו, "מה היתה כונתו של דוד המלך שאמר בתהילים: "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל"? שמעתי מחכמים הבקאים בלשון הקודש, כי לתנומה ולשנה יש משמעות זוהה. אם כך, מדוע יש כפל בפסוק?"

היהודים דממו. ניצבו מחרישים אל מול המלך, אינם יורדים לסוף כונתו. "אתם שותקים. אינכם יודעים להשיב. אבל לי יש הסבר לפסוק, ואותו הבנתי לאחר מה שראו עיניי בלילה האחרון. "בלילה הזה התהפכתי על משכבי ולא הצלחתי להירדם. משנקפו השעות החלטתי לקום ולצאת לחצר. טיילתי אפוא בחצר, לאור הירח המלא, ופתאום ראיתי – מבעד לאשנבי הגדר המקיפה את חצרי – קבוצת אנשים רצה ברחוב. קרבתי אל אחד האשנבים והבטתי החוצה. ומה רואות עיני? אחד מן האנשים הרצים החזיק אדם על כתפו.... 'בודאי יש דברים בגו', הרהרתי, ונחפזתי לשלוח שלושה מעבדיי בעקבות הרצים. ציויתי על עבדי לעקוב חרש חרש אחר האנשים ולודא אם האיש שנושאים הם על כתפיהם חי הוא או מת.

"ואכן, עבדי לא הכזיבו אותי. הם עקבו אחר האנשים הרצים ונוכחו שנושאים הם אדם מת על כתפיהם ומניחים אותו בחצר ביתם של אותם היהודים העומדים כאן בחדר.

"ומי היו האנשים שנושאו את המת? – מבקשים אתם לדעת", הרעים המלך בקולו, "הללו היו אותם אנשים היושבים פה בחדר, אותם בני בליעל שחרשו מזימה נגד יהודי העיר!"

"ועכשיו מבינים אתם את כפל הלשון בפסוק "לא ינום ולא ישן"! – הקב"ה, אלקי היהודים, היושב בשמים לא ינום, אף לא יניח לאחרים לישון, כאשר יש הכרח בדבר. וכך גרם לי בלילה האחרון נדודי שנה, כדי שאראה את הדברים במו עיני והעלילה תתבטל!"

(מעשיהם של צדיקים)